

// Vestnyk Vestnik Permskogo universiteta. Seriya «Politologiya». – 2013. – № 1. – S. 20-34.

10. Mashevskaya A. V. Celevaya tipologiya politicheskoy reklamy v transformacionnom obshchestve // Ippokrena. – 2014. – № 2(25). – S. 52-60.

11. Volodenkov S. V. Sovremennaya kommunikaciya kak osnova `effektivnosti politicheskoy kampanii // Vestnik Moskovskogo universiteta. Seriya 12. Politicheskie nauki. – 2010. – № 1. – S. 14-28.

12. Ishchenko I. V. Politychni instytuty v nestabilnomu seredovyshchi: funktsionalni osoblyvosti. – Dnipropetrovsk: Innovatsiia, 2015. – 306 s.

Пилипенко О. В., аспірантка Дніпропетровського національного університету імені Олеса Гончара (Дніпропетровськ, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

Общественные движения: особенности формирования и функционирования в современном мире.

Аннотация. Раскрыты основные механизмы формирования и функционирования общественных движений в современном мире. Приведены различные интерпретации понятия общественных движений. Предложена авторская классификация общественных движений. Подчеркнуто, что общественные движения могут оказывать деструктивное влияние на политическую систему. Рассмотрены возможности мобилизации участников общественных движений с помощью СМИ и Интернета. Отдельное внимание уделено общественным движениям в Украине.

Ключевые слова: общественное движение, политический протест, политическое участие, политическая коммуникация, политический кризис.

Pylypenko O., postgraduate student at the Department of politology Oles Honchar Dnipropetrovsk National University (Dnepropetrovsk, Ukraine), E-mail: visnukDNU@i.ua

Civil movements: peculiarities of forming and functioning in the modern world.

Abstract. Basic mechanisms of forming and functioning of civil movements in the modern world are considered. Different interpretations of the concept of civil movements are given. E. Giddens has identified four areas in which social movements operate in modern societies: 1) democratic movements that work for political rights; 2) labor movements that work for control of the workplace; 3) ecological movements that are concerned with the environment; 4) peace movements that work against military conflicts. Author gives her own classification separating economic, religious, social, political, ecological movements. It is underlined, that civil movements may destroy political system. The possibilities of political mobilization are considered. Mass media and Internet are proved to have a large influence on political movements. A special attention is paid to civil movements in Ukraine.

Key words: civil movement, political protest, political participation, political communication, political crisis.

УДК 32:159.9

Полянська В. Ю.

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології ДНУ імені Олеса Гончара
(Дніпропетровськ, Україна), E-mail: s.vita@i.ua

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ МОНАРХІЇ І РЕСПУБЛІКИ ЕСТЕТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ

Анотація. Досліджуються естетичні аспекти естетизації особи правителя та політичної влади, яку він уособлює. Особлива увага приділяється естетичним засобам репрезентації монархічної та республіканської форм правління. Під естетичними засобами репрезентації форм правління мається на увазі комплекс інструментів легітимації політичної влади шляхом формування відповідних політичних суджень в політичній свідомості.

Ключові слова: політична естетика, естетизація політики, держава, монархія, республіка, політичне судження, політичний міф, політичний ритуал

Постановка проблеми. Естетичні засоби використовувались в репрезентаціях влади від самої її появи. З розвитком держави та виникненням розмаїття форм державного правління естетизація політичної влади та її уособлень стає одним із ефективних ресурсів політичної влади, її сутнісним відбитком в політичній практиці та способом інтерпретації владних інтенцій у політичній теорії. Одночасно, естетизація влади та її уособлень не може розглядатись як цілком цілераціональний процес, однозначно спрямований на досягнення політичного результату, оскільки застосування естетичних засобів автоматично надає об'єктові декілька смислів та значень для інтерпретації, невловимих для раціонального аналізу елементів, непередбачуваних ефектів, потенційно актуалізованих в свідомості споживача продукту естетизації.

Дослідження, присвячені репрезентації та символізації політичної влади за посередництвом політичних міфів та ритуалів, є досить численними та багатими на методологічні підходи та евристичні висновки для пізнання сутності політичної влади як такої та її можливостей самопрезентації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Отже, дослідженням політичного міфу та ритуалу в політичній думці присвятили свої роботи зокрема Е. Кассіпер, Ж. Бодрійар, С. Полосін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). В даній роботі ми не ставимо за мету проаналізувати ці підходи, але пропонуємо звернутись до естетичних аспектів реалізації політичного правління, особливо у його ситуативно-інструментальному вимірі. Мається на увазі проблема естетизації правителя як суб'єкта політичного правління, його атрибутики, ідеології, тіла, походження, призначення, місії та конкретно ситуативних завдань. Отже, метою даної статті є визначення природи, змісту, можливостей та інструментів втілення естетизації політичної влади та її уособлень, тобто правителів, в таких формах державного правління як монархія та республіка. Серед основних завдань роботи є виявити спільні риси процесу естетизації правителів в умовах монархії та республіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Естетизація політичних об'єктів – це спосіб переведення (трансформації) естетичного досвіду в політичній та навпаки. Серед об'єктів політичної естетизації особливе місце посідає держава, зокрема, в таких її формах як монархія, імперія та республіка.

Естетична репрезентація монаршої влади, її політичних цінностей має давню історію. Естетизація монарха як явища, субстанції, його тіла, атрибутики влади завжди мало широке застосування та безліч варіантів та інструментів втілення.

В «Зібранні літописів» Рашид ад-дина описує декілька ціннісних аспектів правління Чингіз-хана. В стилістиці цього художнього твору використовуються засоби створення урочистого настрою, який стає формою для сприйняття архаїчної концепції відтворення життя Всесвіту: «народження держави та оновлення законів повторює акт творіння, рівнозначний космогонічному Творенню Світу. Вибраний вищою волею правитель встановлює втрачений світовий порядок» [1, с. 10].

О. Юрченко прямо вказує на політичну доцільність використання міфо-естетичних репрезентацій ханської влади: «Цінність цих текстів є в їх ідеологічному спрямуванні. Вони вказують на умонострої та цілі їхніх авторів, де факти не відіграють жодної ролі» [1, с. 11]. Літописи в художній піднесеній манері описували законотворчість Чингізхана як встановлення всесвітнього порядку. Літописці використовували художні засоби для формування релігійно-міфологічних образів з метою легітимації політичної влади. Ритуал коронації Чингізхана був спеціально вигаданий та мав на меті реалізувати доктрину його вибраності та легітимації його претензій на володіння землями інших ханів та встановлення власного політичного порядку, включаючи законотворення. Міфологізація чисельності війська Чингізхана також сприяла навіюванню жаху на християнський світ.

До основних репрезентаційних ритуалів монархії можна віднести ритуали війни-миру (присутність тіла монарха на полі бою), тріумфу, капітуляції; право-

суддя, коронації (перенесення сакрального змісту влади на тіло монарха через помазання). Найголовнішим ритуалом легітимації монархічної влади є, звичайно, ритуал коронації або зведення на трон (інтронування). Як правило, даний ритуал супроводжується відповідними естетичними засобами, в тому числі образотворчими, архітектурними, музичними і т.д. В ритуалі коронації відбувається естетизація ідеї божественного походження влади, монарха як помазаника Божого, через демонстрацію величності монаршої субстанції, її зв'язку із сакральним. За допомогою образів, звуків, форм, задаються певні канони стилю та смаку, характерного для даної епохи, основна функція яких полягає у регулярному відтворенні ідеї величчя монарха у повсякчасній дійсності, моделях поведінки, одязі, побуті, офіційному церемоніалові. Створюється відповідний настрій, смаки, канони моралі, а відповідно і уявлення про «бажане», «реальне» та те, що має бути в політиці, управлінні державою.

Прикладом демонстрації великодушності та милосердя короля в епоху Столітньої війни був ритуал капітуляції, в якому Едуард III розіграв суворий процес, де засудили на смерть старшин Кале, що очолювали оборону при осаді міста, але король помилював членів міського муніципалітету Кале, тим самим демонструючи милосердя. «Подібно до Господа під час Страшного суду, государ, як вікарій Бога на землі, судив грішників, які відцуралися його закону та влади, осуджуючи їх на загибель. І, подібно Ісусу, Едуард проявив співчуття, простив тих, хто повстав проти нього» [2, с. 184]. Розігруючи роль законного государя, Едуард демонстрував одночасно правосуддя та милосердя, устрашаючи і в той же час викликаючи симпатії, тобто являючи народу ідеальний приклад монаршої справедливості, одночасно експлуатуючи міф про божественну природу монарха та особисту подібність до Христа.

Едуард активно впроваджував такі ритуали як колективні молитви, роздачу прокламацій, які тілесно оживляли політичні цінності, запроваджені королівським правлінням, виконуючи політичні функції: пояснення змісту «справедливої війни» як справи честі государя; стимуляцію гордості за англійців та їхні славні перемоги; формування образу їх підступних та небезпечних ворогів; формування у них «усвідомлення догичності до цієї війни та особистої зацікавленості в її благополучному завершенні» [2, с. 185]. Окрім того, Калмикова вказує на те, що воєнні ритуали та естетизація воєнної теми свідомо були спрямовані не лише на формування певного сприйняття війни, формування почуттів гордості, певних моделей героїчної поведінки, а й націлені на конкретно політичні цілі – збір податків, мобілізація громадян для участі у війні, лояльність до політичного правителя.

Ще одним успішним прикладом використання засобів естетизації монарха є політика Єлизавети I та її наступників. Зокрема, в 1602 році було випущено медаль із зображенням Єлизавети I, на якій королева зображувалась, попираючи змія та равлика. Сама ж Єлизавета I зображувалась в образі античної богині Мінерви, якій приписували властивості впорядкування, мудрість, воїнську доблесть та цноту. «Приймаючи до уваги задачу, яка стояла перед творцями медалі (художніми засобами прославити тріумф істинної віри), доцільно припустити, що смисл композиції з поправленням змії мав бути максимально ясным будь-якому хоч трохи грамотному англійцеві» [3, с. 378]. Для пояснення ролі Єлизавети I в затвердженні істинної англіканської віри використовувались композиції, поширені в християнському мистецтві 4-5 століть, вживані в іконографії візантійських імператорів, що тріумфально сиділи на престолах, попираючи змія, дракона та лева. Центральною ідеєю цих художніх зображень була ідея тріумфу. В маньєристичному мистецтві 16 століття равлика також зображали як нечисту тварину, що символізувала гріховність світу в алегоричних натюрмортах та композиціях, в яких життя вічному протиставлялась мінливості земного буття та тимчасовість світської слави.

В цій монеті також використовуються зображення солярного знаку та знаку Місяця, що в християнському мистецтві як символ всевітнього значення воскресіння Хри-

ста як події, що порушує закони природи. Фактично, в даній монеті автором було поєднано традиційно християнські та античні мотиви в такій комбінації, щоб донести до широкої аудиторії смисл та значення правління королеви. Стилістика монети свідчить про саме художнє поєднання символів, які не є спорідненими, але в даній композиції отримали естетичну розмірність. Дана естетична співзвучність при цьому не є мистецтвом заради мистецтва, а слугує конкретній політичній меті – визначити ідеологічні настанови правління королеви. В той же час, художня композиція не містить прямих вказівок на конкретні події, а залишає простір для суб'єктивної інтерпретації, оживаючи на тілесному, емоційному рівні в контекстуальному середовищі, в якому перебуває споживач художнього продукту (монети). Контекстуальним середовищем може бути названа власне соціальна дійсність та повсякденна соціальна дія, відновлювана та впорядкована відповідними соціальними ритуалами.

Монарші ритуали слугували тлумаченням, переведенням на мову чуттєвих форм цінностей монаршого правління; створення відчуття присутності, масовість особистої участі в актах коронації, тріумфу, параду, ходи і т.д.

Святеність тіла монарха в художній риторичній формі описана в промові Хеттона, який поміщує образ королеви Єлизавети I в концепцію земного Едему та використовує метафору «Дерева Життя». Метафора, яку вжив канцлер, мала великий репрезентативний потенціал, оскільки символіка Дерева Життя була багатоплановою. З одного боку, лорд-канцлер демонстрував, що королева – животворний центр для благо чесних підданих «божогої держави», подібно до Дерева Життя, що його Творець помістив в центр Едему. З другого – метафора породжувала асоціації із безсмертям праведника, який сповідує істинну віру в Христа. Дана метафора мала і ритуальні контекстуальні модифікації. Так, в 16 ст. традиційними були різноманітні святкування, одним з яких був «Тріумф» - театралізований лицарський турнір, в якому в ритуальній формі програвалась ситуація прагнення французів підкорити замок Краси (символ королеви англії), але англійські лицарі скоряють порушників спокою і показують тим самим безсилість сил зла перед Досконалою Красою та доблестю її вірних лицарів [3, с. 383-387].

Фактично, «відчувши потенційну загрозу з боку претендента-католика, протестантська еліта стала апелювати до образу непорочної королеви, яка повертає втрачений Рай, символічний смисл якого був нерозривно пов'язаний з уявленнями про поразку Ворога та тріумф істинної віри» [3, с. 388]. Єлизавета ж порівнюється із Христом. «...Порівняння із Христом найчастіше виникають в репрезентаційній стратегії у зв'язку з отриманою перемогою (будь то реальний воєнний успіх або всього лише театралізований «Тріумф»)» [3, с. 388]. Звертаючись до сучасних психологічних досліджень, слід сказати, що емоційний ефект від реальної перемоги та переживання ритуального дійства особливо не відрізняється по інтенсивності психічних та нейрофізіологічних реакцій. В офіційній репрезентаційній політиці Єлизавети важливе місце відводилось візуальному мистецтву, яке використовувало алегорії Христа. «Новаторство елизаветинської імагології полягало не лише в апропріації цих символів світської правительниці, але й в інтенсивності, з якою вони вживались у візуальній пропаганді» [3, с. 390]. Зустрівшись із ситуацією політичного протиборства Єлизавета користується художніми засобами для того, щоб відстояти свій імідж, зокрема в офіційному живопису та гравюрі, в клеймах королівських грамот та декоративно-прикладному мистецтві, де активно експлуатуються символічні фігури пелікана та фенікса. Фактично, в епоху Реформації монархи стають «богами, які правлять», оскільки, зосередивши всю повноту влади над церквою та державою, вони апропріюють атрибути божества і досить безцеремонно тіснять його в іконографії та релігійні практики [3, с. 399]. Фактично, протестантський государ повертається до імперського владного дискурсу.

В наведених прикладах вбудовування політичної репрезентації в міф, ритуал,

конкретні засоби образотворчого або словесного мистецтва присутня одна спільна мета – викликати у цільовій аудиторії відповідне естетичне, чуттєве, тілесне переживання та в кінцевому рахунку сформувати судження, яке в за природою обіймає характеристики естетичного судження або судження смаку, а в кінцевому рахунку є політичним оціночним судженням, вбудованим в контекст конкретної політичної реальності.

В цьому контексті хотілося б відзначити переривання традиції сакралізації монархії та абсолютної монархії, пов'язана із ліберальною політичною думкою. Хоча дослідники часів абсолютизму зазначали, що влада корони сприймалась як визвольна, а не як подавляюча сила, оскільки вона була бажанішою, ніж тиранія місцевих магнатів. Так, зокрема, в Іспанії були поширені прагнення «відмовитись від влади сеньйора і віддатись свободі короля» [4, с. 152]. Фактично в цьому процесі велику роль зіграло введення Дж. Локком семантичної традиції, в якій вседозволеність та абсолютна влада ототожнюються в поняттях тиранії.

Що стосується естетизації республіканської форми правління, особливо в сучасний період, функції естетичних інструментів змістовно відрізняються від естетизації монархії. Оскільки монархічна ієрархія заснована на вірі в Бога, в божественне походження та призначення влади, політичні цінності, що виражались в продукуванні величності всього монаршого, були засновані на моралі та відповідних канонах в мистецтві та смаках публіки. Визначення напрямку цих канонів та смаків лежало в площині елітарної творчості.

Використання естетичних засобів в умовах демократичного республіканського правління полягає не лише в поясненні та тлумаченні смислу моральних та політичних цінностей через створення певного-естетично-психологічного стану, який є ключовим в процесі легітимації монаршої влади. Естетизація політичного в умовах демократії – це процес створення уявлення про цінності демократії в умовах відсутності єдиних критеріїв моралі, де те, що має бути в політиці, визначається ситуативно широкими масами електорату. Ситуативність та змінність цих визначень напряму залежить від смаків публіки, але самі ці смаки, що ґрунтуються на ірраціональних та чуттєвих аспектах сприйняття політики як видовища.

Первинна естетизація республіки через конкретний досвід реальних людей і реальні події в умовах поширення ЗМІ замінюється імітацією цих подій естетичними засобами. Відповідно, з'являється естетика конституціоналізму та законотворення, драматизм судочинства, трагічні конотації хаотичного деструктивного начал загрозу звичному цивілізованому суспільству.

В ритуалах демократії (вибори, голосування, мітинги, виборчі триумфи, інаугурація, парламентаризм) відтворюються моделі демократичної поведінки (героїка, воїн, поліцейський, громадянин, юрист, президент і т.д.). Регулярні демократичні ритуали закріплюються в офіційному календарі та здійснюються як святкування загальнонаціональних визначних дат. Формується міфологія та міфополітика демократії (міф, час, герої, сакральне, цінності, ідеї і т.д.). Демократія як форма правління містить потенційно декілька центрів політичної влади, плюралізм цінностей та думок, але цінність республіканської форми правління та демократії потребує постійного відтворення, пояснення та втілення в моделі громадянської поведінки. Це втілення відбувається в часово-просторових координатах міфу про демократію, відповідні естетичні засоби та техніки його реалізації, центральними ретрансляторами яких стають засоби масової комунікації. Телебачення та кіно створює ефект присутності в естетично оформлених подіях, де людина виступає глядачем, але не має можливості довільно інтерпретувати реальність, що презентується, як це було в дотелевізійну епоху.

Оформлюється мова демократії (мова політкоректності, необхідність описання, номіналізації, нарративи, заміщення символів). Будучи раціонально-логічною, прагматичною, підкореною політичним інтересам груп та спільнот мова демократії

так як і монархії активно користується метафорами та іншими риторичними, образними, художніми формами, оживляючи смисл сказаного в конкретній свідомості споживача цих форм.

Мова є першу чергу текстом, через який знання «стає частиною не тільки пам'яті, але і нашої нервової системи, нашого тіла, наших звичок» [5, с. 131-132].

«...Глядач втрачає своє місце зовні та проти життєвої події діючих осіб драми, яка зображується, в кожен момент він в одному з них та всередині його переживає його життя, його очима бачить сцену, його вухами чує інших діючих осіб, співпереживає з ним всі його вчинки». «Оскільки ж повного співпадіння глядача з героєм та актора із зображуваною особою не відбувається, ми маємо лише гру в життя» [6, с. 66], стверджують експресивні естетики. При цьому, гра набуває естетичного змісту тоді, коли з'являється глядач.

«Дійсне життя ми можемо споглядати естетично активно» [6, с. 67], зазначає Бахтін. Він вважає, що естетична насолода та ідеальне відчуття співпереживання почуттям героя, мають потенціал до втілення глядачем ідей, що передаються естетичними засобами в реальному житті. Коли ми занурюємось у відчуття в естетично споглядає мий об'єкт та в його особисті стани: страждання, радість, спокій, напругу і т.д. Відповідно, ми приписуємо об'єктові внутрішні якості та характер. Глядач ніби оживляє зовнішній об'єкт зсередини, створюючи внутрішнє життя, яке осмислює його зовнішні, передані естетичними засобами форми. Саме ця здатність мистецтва – переводити естетичний об'єкт в переживання глядача, дає змогу переводити групові, соціальні, політичні цінності в площину особистих цінностей. «Саме симпатичне переживання – і лише воно – володіє силою гармонічно поєднувати внутрішнє із зовнішнім в одній та єдиній площині» [6, с. 74].

«Форма – це є межа, опрацьована естетично» [6, с. 81]. За Бахтіним, в акті естетичного споглядання героя, який оформлюється естетичними засобами, відбувається розширення внутрішніх меж глядача, яким в результаті співпереживання з героєм створюється нове, формується естетична цінність. Отже, естетична свідомість є свідомістю, що покладає цінність.

Бахтін також зазначає, що технічні засоби мистецтва (музика, поезія, образна творчість) суттєво визначають структуру естетичного об'єкта. виражений одним із технічних засобів мистецтва естетичний об'єкт лишається одностороннім, при цьому, виражений за допомогою словесної творчості він стає більш конкретним та багатостороннім, ніж, наприклад, виражений музикою, оскільки звук в музиці не має просторової форми.

Стилістика репрезентації демократії та її атрибутики зосереджена на демократичних цінностях, нормах, інститутах, героїці, моделях поведінки та відповідних інструментальних символів, ритуалів та метафорично виражених ідей. Республіканська форма правління та її уособлення спираються на символічне вираження цінностей свободи, рівності, прав людини, політичної нації, толерантності, громадянства. Але принципи конструювання соціального залишаються зануреними в природу естетичного осягнення людиною світу, який її оточує.

Більше того, на думку Ж.Бодрійяра політичне репрезентативне послання виступає конструюючим фактором соціальності споживачького типу. Сучасне демократичне суспільство споживання є таким, де не тільки є предмети і товари, які хтось бажає купити, але саме споживання споживається у міфологічній структурі, а принцип насолоди, в тому числі і естетичної є ключем до вступу в соціально-економічну організацію [7].

К. Вульф зауважує, що соціальне конструюється у взаємодії міметичних, перформативних та ритуальних процесів і без цих складових його неможливо зрозуміти. «Соціальна дія є тілесною, символічною і виникає завдяки індивідуальній та колективній уяві дієвих осіб. Соціальна дія має свою основу в інкорпорованому практичному знанні, яке отримується мим етично, а його перформативність формує

соціальні відносини та зв'язки» [8, с. 13].

Навчання соціальному відбувається через мімізис, коли людина бачить вчинки інших людей, як люди інсценують та презентують свої дії, приймаючи участь в цих діях, сприймаючи мету, смисл, тип та манеру поведінки, або є не приймаючи особистої участі, а лише сприймаючи те, що відбувається.

В міметичних процесах встановлюється зв'язок між світами тих, хто інсценує певний тип дії, та тими, хто її сприймає, прагнучи сприйняти та відтворити таку дію, бажаючи бути як всі, що є, на думку Вульфа, природним бажанням кожної людини. Мімізис слугує переведенню цінностей певного інституту в структуру особистих цінностей людини. Мімізис за змістом є близьким до таких понять як мімікрія, відтворення, репрезентація, симуляція.

В процесі співучасті в ритуалах як «соціальних драмах» індивід через мімізис занурюється в систему цінностей, але не шляхом дискурсивного пізнання, а через відчуття та сприйняття. «Колективний характер емоцій породжує встановлюючий вплив ритуалу» [8, с. 53]. Важливо зазначити, що в силу мім етичної здатності ритуал впливає навіть на тих осіб, які свідомо від нього дистанціюються.

В інсценуванні та презентації політичної влади ключову роль відіграє уява, що активізується в ритуальному дійстві, де проявляється гра та творчість, потенційно здатні модифікувати старі соціальні компоненти та додати нові.

Пояснюючи смисл перформативності, Вульф характеризує соціальну дію, а по аналогії і політичну дію, як «символічну композицію, розміщення людського тіла в просторі» [8, с. 16], що включає в себе культурні уявлення, певну мову, а також «естетичну розмірність, конструктивну для художнього перформансу». Останнє означає, що, по аналогії із художнім твором, політична дія є чимось «більшим», ніж здійснення інтенцій, ніж цілераціональна дія. З урахуванням естетичної розмірності перформатива виявляється значення стилю соціальної композиції, яка, за аналогією, знову-таки, із художнім твором, має декілька інтерпретацій, але має вплив на свідомість суб'єкта, що її сприймає.

«Ритуали – це соціальні драми, в яких компенсуються відмінності. Вони є інсценуваннями та репрезентаціями соціального, в яких формується, перформативно створюється суспільство» [8, с. 20]. Ритуали мають сакральний характер дії, є вкоріненими в часі та просторі, колективними та публічними, комплексними та підкореними правилам. Серед політичних ритуалів розмежовують ритуали, конвенції, церемонії, літургії та урочистості. Також відрізняють типи ритуалів: ритуали переходу, ритуали вступу на посаду, ритуали інтенсифікації, ритуали протесту та інтерактивні ритуали». Соціальні спільноти встановлюються завдяки вербальним та невербальним формам ритуалізованої взаємодії та комунікації. Вони завжди виконуються на «сцені»; лише таким перформативним шляхом стають можливими ролі, єднання, солідарність, інтимність та інтеграція спільноти як спільноти... Спільнота – це драматичне поле дій, що встановлюється ритуалом як символічним інсценуванням в загальносоюзному просторі досвіду, і це поле втілює інтерактивну систему взаємодій, єдність якої – результат взаємодій, іноді таких, що зовсім розходяться» [8, с. 20-21].

Ритуали – це також і інституційні зразки, в яких інсценується колективне політичне знання та колективна політична практика правління/підкорення в тому смислі, що підтверджується самоуявлення та самоінтерпретація інституціонального політичного порядку... «Ритуали є вплетеними у відносини влади та структурують соціальну дійсність; вони створюють та змінюють соціальний порядок та ієрархію» [8, с. 22]. Для ефективності ритуалові необхідне знання, саме чуттєве знання, міметичний характер якого гарантує його перформативну силу, зазначає К. Вульф.

«В ході ритуалу інтронізації переможець виборів Джордж В. Буш переймає уявне політичне тіло президента Сполучених Штатів Америки» [8, с. 145]. Ритуал інавгурації символізує закінчення ламінарного періоду, коли нація була розколо-

тою між двома претендентами на пост президента, інтегрує суспільство та одночасно служить легітимації влади новообраного президента. За допомогою медійної трансляції інаугурації відбувається ритуальне інсценування лідерства, лояльності та відданості американській нації та релігії, слугує проясненню, ідеалізації та іконному характеру президента.

«В перформансі та риториці ритуалу інтронізації американський президент інсценується і представляється як король (тимчасово), жрець, пророк та символ культу Божественної Америки. Це підтверджує і урочиста промова президента, що вступив на посаду, в якій він викладає свою місію» [8, с. 147]. Таким чином, в ритуалі активізуються в почуттях конститутивні для демократії цінності свободи, рівності, гуманізму і т.д., а також власне конститутивні для демократії сили. Церемонія здійснюється перед будівлею Конгресу, а присягу його приймає верховний представник юстиції.

Висновки. Принципова особливість естетизації монархії, її субстанції та атрибутики полягає в тому, що естетичні засоби щодо політичних об'єктів виконують функцію репрезентацію, пояснення, інтерпретації політичних цінностей, які втілено в особу монарха, монархічні інститути, відповідну ієрархію, закріплену порядком монархічного управління, ритуали, правила та норми співіснування людей в суспільстві і т.д. Продукування та використання естетичних засобів напряму пов'язує політичні цінності та критерії смаку, а також моральні норми, втілені в ієрархії.

В процесі естетизації політичних об'єктів досягається ефект естетичної розмірності, який свідчить про те, що даний політичний об'єкт, наприклад, правитель, воїн, політик, президент – це не просто політичний інститут або функція, ціле орієнтована на раціональний результат, це щось більше, щось ближче до особистого світовідчужування суб'єкта естетико-політичного споглядання.

Політичний міф боговибраності, ритуал демонстрації лицарської доблесті, граюра, що зображує сюжет перемоги над ворогом монаршої персони, поема, що прославляє трагічну загибель короля-мученика, урочиста інаугураційна промова – все це різновиди репрезентації політичних ідей та цінностей. Але самі по собі ці артефакти та дійства є художніми, мистецькими структурами і, одночасно, політичними актами, що формують, форматують, визначають, ламають, об'єднують, опонують або руйнують політичні цінності та політичні інституції в кінцевому рахунку. Сферою визначення широкого спектру можливостей естетизації особи правителя та його політики є сфера політичних суджень, які в силу своєї ірраціональності і глибокого вкорінення в тілесні та чуттєві аспекти людського буття є за природою судженнями смаку.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Юрченко А. Г. Историческая география политического мифа. Образ Чингис-хана в мировой литературе XIII-XV вв / А. Г.Юрченко. – СПб: Евразия, 2006. – 640 с.
2. Калмыкова Е. В. Образы войны в исторических представлениях англичан позднего Средневековья / Е. В. Калмыкова. – М.: Квадрига, 2010. – 664с.
3. Священное тело короля: Ритуалы и мифология власти / [отв.ред. Н.А.Хачатурян]; Ин-т всеобщ.истории РАН; МГУ им.М.В.Ломоносова / Н.А.Хачатурян. – М.: Наука, 2006. – 484 с.
4. Хеншелл Н. Миф абсолютизма: Перемены и преемственность в развитии западно-европейской монархии раннего Нового времени / Н.Хеншелл. – СПб.: Алетейя, 2003. – 272 с.
5. Joseph J. E. Language and Politics. Edinburg textbooks in applied linguistics / J. E. Joseph. – Edit. by A.Davies & K.Mitchell. – Edinburg University Press, 2006. – 170 ps.
6. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М.Бахтин. – М.: Искусство, 1979. – 424 с.
7. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры / Ж.Бодрийяр. – М.: Республика, Культурная Революция. – Серия: Мыслители XX века, 2006 - 174 с.
8. Вульф К. К генезису социального. Мимезис, перформативность, ритуал / К. Вульф. – СПб.: Интерсоцис, 2009. – 164с.

REFERANCES:

1. Yurchenko A. G. Istoricheskaya geografiya politicheskogo mifa. Obraz Chingis-hana v mirovoj literature XIII-XV vv. - SPb: Evraziya, 2006. – 640 s.
2. Kalmykova E. V. Obrazy vojny v istoricheskikh predstavleniyah anglichan pozdnego Srednevekov'ya. – M.: Kvadriga, 2010. – 664s.
3. Svyaschennoe telo korolya: Ritualy i mifologiya vlasti / [otv.red. N.A.Hachaturyan]. - M.: Nauka, 2006. – 484 s.
4. Henshell N. Mif absolyutizma: Peremeny i preemstvennost' v razvitii zapadno-evropejskoj monarhii rannego Novogo vremeni. - SPb.: Aletejya, 2003. – 272 s.
5. Joseph J.E. Language and Politics. Edinburg textbooks in applied linguistics. Edit. by A.Davies & K.Mitchell / J.E. Joseph. – Edinburg University Press, 2006. – 170 ps.
6. Bahtin M. M. `Estetika slovesnogo tvorchestva. - M.: Iskustvo, 1979. — 424 s.
7. Bodrijar Zh. Obschestvo potrebleniya. Ego mify i struktury. - M.: Respublika, Kul'turnaya Revolyuciya. - Seriya: Mysliteli XX veka, 2006 - 174 s.
8. Vul'f K. K genezisu social'nogo. Mimizez, performativnost', ritual. - SPb.: Intersocis, 2009. – 164s.

Полянская В. Ю., кандидат политических наук, доцент, доцент кафедры политологии ДНУ имени Олеса Гончара (Днепропетровск, Украина), E-mail: s.vita@i.ua

Репрезентация монархии и республики эстетическими средствами

***Аннотация.** Исследуются эстетические аспекты эстетизации правителя и политической власти, которую он представляет. Особое внимание уделяется эстетическим средствам репрезентации монархической и республиканской форм правления. Под эстетическими способами репрезентации форм правления имеется ввиду комплекс соответствующих политических суждений в политическом сознании.*

***Ключевые слова:** политическая эстетика, эстетизация политики, государство, монархия, республика, политическое суждение, политический миф, политический ритуал.*

Polyanska V., PhD in political sciences, docent, associate professor of the Department of politology Oles Honchar Dnipropetrovsk National University (Dnepropetrovsk, Ukraine), E-mail: s.vita@i.ua

The representation of the monarchy and republic by the aesthetical tools

***Abstract.** Aesthetical aspects of the state are researched. Special attention is captured to the essential difference between the mechanisms, instruments and essential characteristics of the aesthetization of the monarchy prince and democratic leader. The main aim of the research is to show the aesthetical way and nature of the political power representation in different historical epochs: pre-TV and mass-communication.*

The methodological basis of research is the political-aesthetical approach to the political objects, comparative methods, historical method, the complex scientific strategy, which combine the theory of the political myth and rituals, the theory of emotions in politics, the discursive paradigm and theory of the aesthetical judgment.

We could approve the idea, that the representation of political power and its impersonations is based on the irrational nature of the political judgment, which is itself the aesthetical judgment and formed by the same way. The main instruments of political representation are political myths, rituals, metaphors, which are realized by aesthetical tools, for example: music, art, literature and other. The aesthetical tools play significant role in the process of the embodied and vitalization of the political ideas, values and tasks of the political power and its personifications.

The results of this research could be used in deeper conduction of the aesthetization process and its specific in different political systems and conditions. Conclusions of this research may be used in the theoretic reflection and in the practical policy.

The main conclusions, which we can do on the basis of this article are the next. First of all, we could formulate the definition of the political power aesthetization as the getting aesthetical experience through the political action and vice versa. Secondly, the result of the political power representation is the political judgment. Thirdly, aesthetical instruments allow the incorporate, revitalize, change, legitimize the values of the political authority and political order in the monarchy and in the republic.

***Key words:** political aesthetics, aesthetization of politics, state, monarchy, republic, political judgment, political myth, political ritual*